

SECRETUL DE SERVICIU ÎN LEGEA PENALĂ ȘI EXTRAPENALĂ A ROMÂNIEI ȘI CEA A REPUBLICII MOLDOVA: PROPUNERI DE LEGE FERENDA

*SERVICE SECRECY IN THE PENAL AND EXTRA-PENAL LAW OF
ROMANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA: PROPOSAL TO
REFORM (DE LEGE FERENDA)*

Costică MOȚOC, doctorand,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: This scientific research is dedicated to service secrecy in Romanian and Moldavian penal and extra-penal legislation. Recommendations of the Council of Europe and the national legislation (Romania and Republic of Moldova) became the necessary basis of investigation in the matter of legal protection of service secrecy. The State secret was treated like a special type of the service secrecy. At the same time, in order to ensure the reasonableness of research the author has performed an analysis of contemporary doctrine in the sphere of Substantive Criminal Law and Informational Law. As a result, there have been formulated several conclusions deemed to clarify the legal nature service secrecy, especially was demonstrated necessity of service secrecy protection in Criminal Code of the Republic of Moldova.

Cuvinte-cheie: *informație, securitatea informației, protecția informației, regimul secret al informației, secret de serviciu, secret de stat.*

Acest mesaj științific este consacrat analizei comparative a secretului de stat ca varietate a secretului de serviciu în legea penală și extrapenală a României și a Republicii Moldova. Pentru a-și asigura temeinicia rezultatelor cercetării, am purces la analiza doctrinei contemporane în domeniul dreptului penal. În urma studiului realizat au fost formulate unele concluzii care clarifică natura secretului de stat.

Ceea ce caracterizează, în principal, subgrupul infracțiunilor de serviciu sau în legătură cu serviciul este valoarea socială apărută și anume: *bunul mers al activității organelor sau instituțiilor de stat sau publice și, implicit, apărarea intereselor legale ale persoanelor particulare.*

Legea penală din România protejește activitatea organelor sau instituțiilor de stat sau publice contra abuzurilor și neglijențelor funcționarilor săvârșite fie în raporturile interne, adică în prejudiciul imediat al unităților unde sunt angajați, fie în raporturile externe, adică în prejudiciul imediat al unor persoane particulare (dar se poate și în prejudiciul unei unități, alta decât aceea unde se prestează serviciul de către funcționar).

*Ce reprezintă informația? Informația este o resursă care are o importanță deosebită pentru desfășurarea activităților unei instituții și, în consecință, necesită o protecție adecvată. Informațiile pot exista sub diferite forme: tipărite sau scrise pe hârtie, stocate electronic, transmise prin poștă sau prin mijloace electronice, prezentate în filme, sau rostite în cadrul unor conversații. Orice formă ar avea informațiile și indiferent de mijloacele utilizate pentru a fi distribuite sau stocate, trebuie întotdeauna să fie protejate corespunzător [1]. Așadar, în conformitate cu art.15 din Legea României privind protecția informațiilor clasificate, nr.182/2002 din 12 aprilie 2002 [2], următorii termeni se definesc astfel: *informații* – orice documente, date, obiecte sau activități, indiferent de suport, formă, mod de exprimare sau de punere în circulație. Totodată, *informații clasificate* constituie informațiile, datele, documentele de interes pentru securitatea națională, care, datorită nivelurilor de importanță și consecințelor care s-ar produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate, trebuie să fie protejate.*

Regimul secret al informației reprezintă ansamblul de măsuri organizatorico-juridice, care fac parte din sistemul național de protecție a secretului de stat, privind metodele și mijloacele utilizate de protejare a informațiilor și a purtătorilor materiali de informații atribuite la secret de stat, precum și acțiunile întreprinse în acest domeniu, care se referă inclusiv la: secretizarea și desecretizarea informațiilor; cerințele înaintate față de autoritățile publice, alte persoane juridice și personalul acestora cu privire la protecția secretului de stat; modul de acces la secretul de stat; întocmirea, evidența, păstrarea, procesarea, multiplicarea, utilizarea, transmiterea, distrugerea informațiilor atribuite la secret de stat; protecția secretului de stat prin măsuri de ordin juridic și de ordin procedural, măsuri de protecție fizică, de protecție a sistemelor informaționale, de telecomunicații, precum și a personalului; exercitarea controlului asupra măsurilor referitoare la protecția secretului de stat [3].

În conformitate cu legea penală a României, *divulgarea secretelor de serviciu*, dacă este de natură să aducă atingere intereselor obștești, constituie infracțiune și se sancționează potrivit legii penale; încălcarea normelor privind secretul de serviciu, care nu întrunește elementele infracțiunii, atrage, după caz, răspunderea administrativă, disciplinară, materială sau civilă. În ansamblu, constatăm că de-a lungul timpului faptele de divulgare neautorizată a informațiilor secrete de stat au fost incriminate în principiu ca infracțiuni contra securității naționale. Sintagma "*informațiile secrete de serviciu*" este definită printr-o normă extrapenală. Potrivit Legii 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate, **secret de serviciu** reprezintă *informații, date sau documente care nu constituie secret de stat, dar nu sunt destinate publicității și nu pot fi divulgate și, prin urmare, nu pot fi publicate.*

Potrivit alin.(1) art.304 Cod penal al României (Divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice), constituie infracțiune divulgarea, fără drept,

a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, de către cel care le cunoaște datorită atribuțiilor de serviciu, dacă prin aceasta sunt afectate interesele sau activitatea unei persoane. Mai mult, în funcție de subiect legiuitorul român a prevăzut în alin.(2) art.304 Cod penal al României și modalitatea sub forma de divulgare, fără drept, a unor informații secrete de serviciu sau care nu sunt destinate publicității, *de către cel care ia cunoștință de acestea* (sublinierea ne aparține – n.a.). Mai mult, observăm că legiuitorul român acordă o protecție specială unor categorii de victime și, prin urmare, a prevăzut agravarea răspunderii penale în cazul în care dacă, urmare a faptei prevăzute în alin. (1) și alin. (2), s-a săvârșit o infracțiune împotriva investigatorului sub acoperire, a martorului protejat sau a persoanei incluse în Programul de protecție a martorilor (alin.(3) art.304 Cod penal al României).

Autorul român Cr.Pîntea subliniază următoarele: „*Deși Codul penal cuprinde incriminări a căror premisă este dată de preexistența secretului de serviciu (spre exemplu, infracțiunea de divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice – art.304), legiuitorul penal nu a considerat necesar să explice noțiunea nici măcar printr-o normă de trimitere*” [4, p.4-5]. Potrivit art.46 din Legea României privind statutul funcționarilor publici, nr.188 din 8 septembrie 1999, funcționarii publici au obligația să păstreze secretul de stat, secretul de serviciu, precum și confidențialitatea în legătură cu faptele, informațiile sau documentele de care iau cunoștință în exercitarea funcției publice, în condițiile legii, cu excepția informațiilor de interes public. În conformitate cu art.62 din României privind statutul funcționarilor publici, nr.188 din 8 septembrie 1999, la intrarea în corpul funcționarilor publici, funcționarul public depune jurământul de credință în termen de 3 zile de la emiterea actului de numire în funcția publică definitivă.

Spre deosebire de legea penală a României, norma juridico-penală generală care ar incrimina divulgarea secretului de serviciului lipsește. În acest context ne întrebăm, ce este informația de serviciu? Spre regret, nu putem găsi un răspuns clar și explicit la nivelul legislației extrapenale a Republicii Moldova – doar o putem deduce. Totodată, cu titlu de exemplu, în legislația Federației Ruse [5] se întâlnește definiția informației de serviciu de diseminare limitată care cuprinde orice informație nesecretă ce se referă la activitatea organizațiilor, iar restricționarea pentru diseminarea acesteia este dictată de necesitatea de serviciu (sublinierea ne aparține), precum și informație lipsită de caracter secret, parvenită în această organizație, accesul la care este restricționat în conformitate cu legislația în vigoare.

Secretul de serviciu cuprinde: 1) date cu privire la activitatea internă a autorității publice centrale sau locale, limitarea diseminării cărora este determinată de necesitatea de serviciu; 2) date cu privire la activitatea altor persoane, care constituie secret comercial, secret bancar, secret de audit, secret al istoriilor

de credit etc. și care au fost obținute de autoritățile publice centrale sau locale pe parcursul exercitării atribuțiilor de serviciu; 3) date cu privire la persoane fizice ce constituie secretul personal, familial, alte date cu caracter personal, inclusiv cele cuprinse în secretul urmăririi penale și secretul activității instanțelor judecătorești; secretul fiscal, secretul vamal etc.

Așadar, putem identifica următoarele semne ai secretului de serviciu: 1) apartenența acestor date la informații de serviciu cu privire la activitatea autorităților publice centrale sau locale, accesul la care este limitat în virtutea legii sau în virtutea necesității de serviciu; 2) datele confidențiale cu privire la o altă persoană (păstrate în regim de secret comercial, secret bancar, secret al vieții personale) care a devenit cunoscută reprezentanților ai autorităților publice în virtutea executării obligațiilor de serviciu; 3) informația vizată nu constituie secret de stat, precum și nu face parte de informații accesul la care nu poate fi limitat; 4) informația vizată conține o valoare potențială din cauza necunoașterii acesteia de către terți.

Autorul rus G.P. Jigulin oferă definiția proprie a secretului de serviciu, precum și a secretului profesional, trasând trăsăturile comune ale acestora: caracterul profesional al activității; ocrotirea complexă a secretului „*propriu*” și „*străin*”; coincidența parțială a regimului în care este păstrată informația secretă; aplicarea normelor etice [6, p.41-42]. Datele ce se referă la secretul de serviciu și secretul profesional posedă următoarele proprietăți: 1) specificul datelor ce constituie secret profesional sunt legate cu sfera activității profesionale a celui care obține informația (avocat, notar, medic etc.); în comparație cu „secret profesional”, noțiunea „*secret de serviciu*” este mai extinsă după conținut, deoarece, în afara informației interne de serviciu cu acces restricționat, legată de activitatea propriu-zisă a autorității publice, cuprinde în sine anumite date ce pot fi atribuite la secret profesional; 2) din punct de vedere al caracterului profesional al activității de serviciu a persoanelor publice, caracteristica subiecților care sunt împuterniciți să dețină informația vizată coincide [6, p.41-42]; 3) în regim de secret profesional sunt protejate nu doar drepturile persoanelor fizice – beneficiarii datelor, dar și interesele subiecților ai activității profesionale, precum și a statului în susținerea activităților de interes social; 4) dacă în cazul secretului profesional, posesorul acestor date confidențiale *în mod benevol* le transmite subiecților ai activității profesionale, atunci în cazul secretului de serviciu persoana este *obligată* în temeiul și în cazurile prevăzute de lege să prezinte informații ce se referă la viața lui privată, iar pentru neprezentarea datelor respective *este prevăzută răspunderea penală sau contravențională*; 5) secretul profesional se asigură prin regim de drept privat, iar secretul de serviciu prin regim de secret public. Prin urmare, secretul profesional și secretul de serviciu sunt diferențiate în funcție de elemente ale regimului juridic.

În legea penală și extrapenală a Republicii Moldova informații păstrate în regim de „*secret de serviciu*” nu au o reglementare distinctă și, prin urmare, o protecție juridico-penală specială. Dacă vom analiza atent conținutul Părții speciale a Codului penal putem găsi câteva norme care prevăd răspunderea penală pentru divulgarea anumitor forme de secret de serviciu, cu titlu de exemplu, divulgarea secretului adopției contrar voinței adoptatorului, săvârșită de o persoană obligată să păstreze faptul adopției ca un secret de serviciu (art.204 CPRM. Divulgarea secretului adopției); divulgarea sau publicarea intenționată a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale de către persoanele cărora aceste informații le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului (alin.(3) art.330¹ CP RM. Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale). Însă normele speciale identificate nu asigură protecția integrală și deplină a informațiilor secrete de serviciu ce pot fi păstrate în diferite forme speciale.

Totodată, observăm că legiuitorul moldav oferă o protecție deosebită unei forme speciale a secretului de serviciu, cum ar fi secret de stat.

Astfel, observăm că Legea Republicii Moldova nr.245 din 27.11.2008 cu privire la secretul de stat, în lit.k¹) art.(5) (Atribuțiile autorităților publice în domeniul protecției secretului de stat) introdusă prin Legea Republicii Moldova nr.270 din 09.12.2016, conține următoarea prevedere legislativă „*Serviciul de Informații și Securitate asigură curieratul diplomatic și exercită controlul asupra circuitului informațiilor atribuite la secret de stat și al informațiilor de serviciu între Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și misiunile diplomatice și oficiile consulare ale Republicii Moldova din străinătate*”. Astfel, legiuitorul distinge: secret de stat și informații de serviciu. Pe cale de consecință, se primește că informațiilor de serviciu și secretului de stat li este acordată o reglementare specială însă distinctă. În opinia noastră, secretul de stat este o formă a secretului de serviciu, iar informațiile de serviciu care pot fi secrete sau nesecrete la fel se bucură de protecție juridică specială însă doar în cazurile prevăzute expres de lege.

Se recunoaște drept dezincriminare sau criminalizare introducerea unor modificări în normele extrapenale, inclusiv și în cazul revizuirii conținutului art.8 al Legii Republicii Moldova *cu privire la secretul de stat*, nr.245 din 27.11.2008 [7]. Astfel, un exemplu relevant ar fi lărgirea cercului de informație protejată care se atribuie la secret de stat operată prin Legea Republicii Moldova nr.102 din 21.07.2016 (în vigoare din 12.11.2016) care a introdus o nouă categorie de informație atribuită la secretul de stat din domeniul securității statului și asigurării ordinii de drept prin completarea alin.(4) art.7 cu lit.a¹) „*efectivul, forțele, conținutul, planurile, organizarea, finanțarea și asigurarea tehnico-materială, formele, tactica, metodele, mijloacele activităților de desfășurare a testării inte-*

grităţii profesionale, cu excepţia datelor din raportul privind rezultatele evaluării integrităţii instituţionale” [8].

În conformitate cu Legea Republicii Moldova *cu privire la secretul de stat*, nr.245 din 27.11.2008, *secret de stat* constituie informaţii protejate de stat în domeniul apărării naţionale, economiei, ştiinţei şi tehnicii, relaţiilor externe, securităţii statului, asigurării ordinii de drept şi activităţii autorităţilor publice, a căror divulgare neautorizată sau pierdere este de natură să aducă atingere intereselor şi/sau securităţii Republicii Moldova.

Secretul de stat ca forma specială a secretului de serviciu în legea penală şi contravenţională a Republicii Moldova dobândeşte o protecţie specială. Astfel, conform prevederilor din art.365¹ Cod contravenţional al Republicii Moldova (*Încălcarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice*) sunt recunoscute drept contravenţii următoarele încălcări ale regimului secret: *încălcarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice; încălcarea regimului secret în cadrul altor persoane juridice.*

Tipurile de încălcare sunt diferite, după cum urmează: încălcarea regulilor de acces la secretul de stat (alin.(1) art.365¹ Cod contravenţional al Republicii Moldova); *Încălcarea regulilor de întocmire, evidenţă, păstrare, procesare, multiplicare, utilizare, transmite, distrugere* a informaţiilor atribuite la secret de stat (alin.(2) art.365¹ Cod contravenţional al Republicii Moldova); *încălcarea regulilor de asigurare a protecţiei secretului de stat* prin măsuri de ordin juridic, de ordin procedural, de protecţie fizică, de protecţie a sistemelor informaţionale şi de telecomunicaţii (alin.(3) art.365¹ Cod contravenţional al Republicii Moldova); faptele specificate la alin. (1)-(3) soldate cu urmări grave, dacă acestea nu constituie infracţiune. Totodată, potrivit alin.(1) art.365² Cod contravenţional al Republicii Moldova este sancţionată secretizarea/desecretizarea informaţiilor cu încălcarea cerinţelor stabilite de legislaţia cu privire la secretul de stat, iar în conformitate cu prevederile din alin.(2) art. 365² Cod contravenţional al Republicii Moldova, este sancţionat refuzul neîntemeiat de a secretiza/desecretiza informaţiile atribuite la secretul de stat.

În acelaşi timp, secretul de serviciu există doar atunci când secretizarea acestuia este prevăzută expres în lege, iar regimul secret se aplică faţă de informaţie cu privire la activitatea organelor de stat ori cu privire la alte organizaţii care sunt supuse acestor instituţii de stat, sau faţă de informaţie care este obţinută din sursele externe de către angajaţii ai organelor de stat în proces de îndeplinire a obligaţiilor de serviciu. Posesorii acestor informaţii sunt, în exclusivitate, angajaţii ai organelor de stat în virtutea activităţii sale de serviciu.

Categoria „*secretul de stat*” se întâlneşte atât în conţinutul Părţii Generale a Codului penal, cât şi în conţinutul Părţii speciale a acestuia. Astfel, potrivit prevederilor din art.121 CP RM (Secretul de stat), prin secret de stat se înţeleg

informațiile definite astfel prin Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat. În Noul Cod penal al României este păstrat același principiu ca și în legea penală a Republicii Moldova. Astfel, în alin.(1) art.178 (Informații secrete de stat și înscrisuri oficiale) se conține o normă de blanchetă, conform căreia, informații secrete de stat sunt informațiile clasificate astfel, potrivit legii.

În Partea Specială a Codului Penal al Republicii Moldova protecția juridico-penală a secretului de stat este asigurată prin faptele infracționale incriminate și sancționate în Capitolul XVII „Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat”, în special în art.337 CP RM (Trădare de Patrie); art.338 (Spionajul); art.344 (Divulgarea secretului de stat) și art.345 (Pierderea documentelor ce conțin secrete de stat). Totodată, sunt incriminate și sancționate următoarele fapte infracționale: art.303 (Divulgarea informațiilor secrete de stat); art.304 (Divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice); art.305 (Neglijența în păstrarea informațiilor); art.395 (Trădarea prin transmitere de informații secrete de stat); art.407 (Divulgarea secretului care periclitează securitatea națională).

O atenție deosebită pentru noi prezintă conținutul alin.(2) și alin.(3) art.303 din Noul cod penal (Divulgarea informațiilor secrete de stat). Astfel, observăm că în alin.(2) art.303 din Noul cod penal este incriminată fapta de *deținere, fără drept, în afara îndatoririlor de serviciu, a unui document ce conține informații secrete de stat.* Însă, o astfel de normă lipsește în legea penală a Republicii Moldova. În opinia noastră, o astfel de prevedere ar fi una oportună cu scop de a preveni diferite forme de dețineri ilegale a documentelor ce conțin secretele de stat. În plus, ni se impune ca absolut relevantă introducerea în legea penală a Republicii Moldova, unei norme speciale de stimulare la fel cum s-a procedat prin introducerea alin.(3) art.303 din Noul cod penal – „*Persoana care deține un document ce conține informații secrete de stat nu se pedepsește dacă predă de îndată documentul la organul sau instituția emitentă*”.

Specificăm că la momentul actual în România există două clase de secretizare: *informații secrete de stat și informații secrete de serviciu*, ale căror standarde de aplicare sunt cuprinse în două acte normative: Hotărârea Guvernului al României, nr. 585/2002 din 13 iulie 2002 *pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România*; Hotărârea Guvernului al României, nr.781 din 2002 privind protecția informațiilor secrete de serviciu. Monitorul Oficial, 2002, nr.575 [9]. În continuarea acestor prevederi, Legea fundamentală, prin articolul 53, reglementează posibilitatea și condițiile generice în care poate avea loc restrângerea unor drepturi sau libertăți constituționale, enumerând, limitativ, *motivele* pentru care exercițiul unui drept poate fi îngăduit: *apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori moralei publice, a drepturilor cetățenilor, desfășurarea instrucției penale etc.*

Așadar, în conformitate cu art.15 din Legea României *privind protecția informațiilor clasificate*, nr.182/2002 din 12 aprilie 2002 [10], următorii termeni se definesc astfel: *clasele de secretizare sunt*: secrete de stat și secrete de serviciu; *informații secrete de stat* – informațiile care privesc securitatea națională, prin a căror divulgare se pot prejudicia siguranța națională și apărarea țării; *informații secrete de serviciu* semnifică informațiile a căror divulgare este de natură să determine prejudicii unei persoane juridice de drept public sau privat.

Informațiile clasificate sunt acele informații, date și documente care datorită nivelurilor de importanță și consecințelor care s-ar putea produce ca urmare a dezvăluirii sau diseminării neautorizate, trebuie să fie protejate. Marcarea reprezintă doar acea operațiune tehnică care are drept scop să atenționeze persoanele care gestionează sau accesează informații clasificate că sunt în posesia unor informații în legătură cu care trebuie aplicate măsuri specifice de acces și protecție [10].

Într-o altă ordine de idei, observăm că atât legiuitorul moldav cât și cel român utilizează o normă de blanchetă („*in alb*”) readresându-ne la legislația extrapenală a Republicii Moldova și a României pentru a obține definiția secretului de stat utilizat în proces de aplicare a normelor penale. Acest fenomen de tehnică legislativă are un caracter obiectiv. Astfel de norme pot fi revizuite periodic, ceea ce, în final, conduce la dezincriminarea parțială a faptei, sau dimpotrivă, la criminalizarea unor acțiuni care anterior nu constituiau infracțiuni, pe când însăși norma juridico-penală nu suferă nemijlocit și nu este supusă unor modificări directe [11, p.11].

Care ar fi scopul acestui procedeu de natură tehnico-juridică? Răspunsul este unul foarte simplu – *pentru a asigura flexibilitatea aplicării normelor juridico-penale în domeniul asigurării securității statutului*. Așadar, s-ar obține o comunicare mai rapidă și mai calitativă dintre legi, pe de o parte, și s-ar exclude disconcordanțe legislative generate de situații când legea extrapenală a fost revizuită, iar legea penală încă nu a reușit să se readapteze.

Reieșind din cele expuse, ținând cont de necesitatea stringentă de înlăturare a deficiențelor legislative în materia încălcării regimului de păstrare a secretului de serviciu în Partea Specială a Codului penal din Republica Moldova se propune introducerea unei norme de sine stătătoare care ar asigura integritatea informațiilor ce constituie secret de serviciu, după cum urmează:

Art. 330² Cod penal al Republicii Moldova. Încălcarea regimului de protecție a secretului de serviciu

(1) *Orice operațiune sau set de operațiuni efectuate asupra datelor ce constituie secret de serviciu sau asupra seturilor de date ce constituie secret de serviciu, cu sau fără utilizarea de mijloace automatizate, săvârșite prin colectarea, înregistrarea, organizarea, structurarea, stocarea, adaptarea sau modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, divulgarea prin transmitere, diseminarea sau*

punerea la dispoziție în orice alt mod, alinierea sau combinarea, restricționarea, ștergerea sau distrugerea datelor confidențiale care constituie secret de serviciu, cu excepția secretului de stat,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 550 la 850 unități convenționale sau cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de 3 ani, sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 2000 la 3000 unități convenționale”.

Referințe bibliografice:

1. *Ghid de securitate informatică pentru funcționarii publici*. Versiunea 1.1. (33 p.), p.5. <https://www.cert.ro/vezi/document/ghid-protectie-funcționari-publici> (accesat: 22.06.2019).
2. *Legea României privind protecția informațiilor clasificate*, nr.182/2002 din 12 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial, Partea I, nr.248 din 12.04.2002. Modificată prin Ordonanța de Urgență nr.16/2005 din 9 martie 2005 (Monitorul Oficial, Partea I, nr. 205 din 10.03.2005), aprobată și modificată prin Legea nr. 151/2005 din 20 mai 2005 (Monitorul Oficial, Partea I, nr. 441 din 25.05.2005).
3. Lăzăroiu L.-L. *Rolul variabilelor umane asupra informațiilor strategice de Securitate națională*. București, 2018, 38 p., p.24.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 1176 din 22.12.2010, pentru aprobarea Regulamentului cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităților publice și al altor persoane juridice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr.139-145.
5. Pîntea Cr. *Protecția penală a secretului de stat și secretului de serviciu*. Rezumat. București: Universitatea „Nicolae Titulescu”. București, 2014, 23 p., p.4-5.
6. Постановление Правительства РФ от 3 ноября 1994 г. N 1233 “Об утверждении Положения о порядке обращения со служебной информацией ограниченного распространения в федеральных органах исполнительной власти, уполномоченном органе управления использованием атомной энергии и уполномоченном органе по космической деятельности” (с изменениями и дополнениями). <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102099047> (accesat: 07.07.2019).
7. Жигулин Г.П. *Организационное и правовое обеспечение информационной безопасности*, – СПб: СПбНИУИТМО, 2014. – 173с., с.41-42.
8. *Legea Republicii Moldova cu privire la secretul de stat*, nr.245 din 27.11.2008. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.45-46.

9. Legea Republicii Moldova nr.102 din 21.07.2016. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.256-257.
10. Hotărârea Guvernului al României, nr.781 din 2002 *privind protecția informațiilor secrete de serviciu*. Monitorul Oficial, 2002, nr.575. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/37826> (accesat: 07.07.2019).
11. Hotărârea Guvernului al României, nr. 585/2002 din 13 iulie 2002 *pentru aprobarea Standardelor naționale de protecție a informațiilor clasificate în România*. Monitorul Oficial, 2002, nr.485. <https://www.sie.ro/pdf/legislatie/585.pdf><https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804c66e0> (accesat: 07.07.2019).
12. Legea României *privind protecția informațiilor clasificate*, nr.182/2002 din 12 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial, Partea I, nr.248 din 12.04.2002. Modificată prin Ordonanța de Urgență nr. 16/2005 din 9 martie 2005 (Monitorul Oficial, Partea I, nr. 205 din 10.03.2005), aprobată și modificată prin Legea nr. 151/2005 din 20 mai 2005 (Monitorul Oficial, Partea I, nr. 441 din 25.05.2005).
13. Maftai C.-V. *Managementul informațiilor clasificate în România. Protecția informațiilor clasificate, a dreptului la informare și a datelor personale – premise de bază ale unei societăți democratice*: Rezumat teză de doctorat. București: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” București, 2015, 28 p., p.6.
14. *Энциклопедия уголовного права. Том 2. Уголовный закон*. Издание профессора Малинина. – Санкт-Петербург, 2005, 850 с., с.11.